

ZMĚNY V PRŮMYSLU MĚSTA BRNA A JEJICH VLIV NA SITUACI NA TRHU PRÁCE

Josef KUNC

Abstract

History of Brno industry is connected with textile industry. In the first half of the 20th century machine industries got ahead of textile industry. Until 1989 this branch strongly dominated. Mainly the period after 1989 is stressed in the essay. Transformation and privatisation of industry caused dismissing of excessive staff and gave rise to unemployment. Traditional engineering want in to decline also on a scale of the whole Czech Republic which is very clear in the constantly worsening situation in the Brno labour market.

Key words: Brno, Industry, Labour Market

1. Historie brněnského průmyslu před rokem 1990

Historie brněnského průmyslu sahá až do poloviny 18-tého století a je spojena s prvními textilními manufakturami. Koncem 18. století je Brno považováno za největší textilní centrum ve střední Evropě (nazýváno středoevropským Manchesterem), které se zaměřovalo převážně na vlnářskou výrobu. Na přelomu 19. a 20. století pracovalo v brněnských průmyslových závodech 37,8 tis. osob, z toho 1/3 tvořili pracovníci v textilní výrobě, zatímco strojírenství zaměstnávalo v té době pouze 6,6 tis. osob. Počet zaměstnaných ve strojírenství se vyrovnal počtu pracovníků v textilní výrobě až v roce 1918.

Dominantní průmyslovou výrobou se v Brně během 20. století stala strojírenská výroba. V roce 1930 zde pracovalo již 22 tis. zaměstnanců (v textilním průmyslu 15,5 tis.) a počet pracovníků ve strojírenství rostl významně i po roce 1945.

Ke konci sedmdesátých let bylo Brno po Praze a Ostravě třetím největším československým průmyslovým střediskem. Podle Mareše (1983) se na průmyslové zaměstnanosti tehdejší České socialistické republiky Brno podílelo 4,5% a na výrobě 3,5%, v odvětvové struktuře jednoznačně převládalo strojírenství a kovozpracující průmysl (74% pracovníků, 65% výroby). Hodnota roční průmyslové produkce překračovala 17 mld. korun. Více než 1/4 průmyslové výroby byla určena na export, především do Sovětského svazu a ostatních států RVHP, ale také do několika dalších zemí všech kontinentů.

Počet pracovníků v průmyslu města Brna k 31.12.1989 znázorňuje Tab. 1. Je zřejmé, že výsadní postavení mělo stále jednoznačně strojírenství. Dlouhodobý je pokles zaměstnaných v textilních podnicích, na druhé straně začal v Brně po roce 1945 získávat na významu průmysl elektrotechnický (zejména silnoproudá elektrotechnika). Bilance pracovních sil zpracovaná Federálním statistickým úřadem (FSÚ) poněkud zkreslovala skutečný počet pracovníků v městě Brně (97,4 tis.). Zkreslení bylo způsobeno odhadem dojížděky za prací do

Mgr. Josef KUNC

Ústav Geoniky AV ČR, Drobného 28, P.O. Box 23, 613 00 Brno

Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, Kotlářská 2, 611 37, Brno

brněnských průmyslových podniků z obcí okolních okresů. Někteří odborníci (viz. Marek, Toušek, Vančura, 1997) se domnívají, že počet pracovníků v brněnském průmyslu koncem roku 1989 se pohyboval v rozmezí 90 – 92 tis. osob. Naznačují tak i data z posledního Sčítání lidu z 3.3.1991.

Tab. 1. Pracovníci v odvětvích průmyslu národního hospodářství (NH) k 31.12.1989

odvětví (průmysl)	Brno – město		Česká republika	index specializace
	počet pracovníků abs.	podíl (%)	podíl (%)	podíl B-m./po- díl ČR (%)
paliv a energetiky	4276	4,4	12,4	35,5
hutnictví železa a nežel. kovů	158	0,2	6,9	2,9
kovodělný	2199	2,3	5,3	43,4
strojírenství	53464	54,9	28,4	193,3
elektrotechnický	9928	10,2	6,6	154,5
chemický a gumárenský	2911	2,9	5,6	51,8
stavebních hmot	1576	1,6	2,6	61,5
dřevozpracující a nábytkářský	1483	1,5	3,6	41,7
textilní a oděvní	8513	8,7	10,0	87,0
kožedělný	847	0,9	3,2	28,1
papírenský a polygrafický	3610	3,7	2,2	168,2
potravinářský	4967	5,1	6,9	73,9
ostatní	3488	3,6	6,3	57,1
celkem	97420	100,0	100,0	—

Pramen: Balance pracovních sil v ČSFR k 31.12.1989, FSÚ, Praha, 1990, vlastní výpočty

Více než třetinou se na celkové zaměstnanosti v průmyslu podílely čtyři strojírenské podniky: Zetor, Zbrojovka, Královopolská strojírna a První brněnská strojírna. Pořadí nejvýznamnějších průmyslových podniků v roce 1988 v Brně je uvedeno v Tab. 2.

Tab. 2. Největší průmyslové podniky podle počtu zaměstnanců v Brně v roce 1988 („TOP 20 – 1988“)

pořadí	název podniku	počet pracovníků
1.	Agrozet Zetor	10 261
2.	Zbrojovka	9 415
3.	Královopolská strojírna	6 557
4.	První brněnská strojírna	6 335
5.	Chemont	2 608
6.	Elektrotechnické závody Julia Fučíka	2 598
7.	Elektromontážní závody	2 436
8.	Tesla Brno	2 093
9.	Sigma Slatina	1 985
10.	Vlněna	1 868
11.	Šmeralovy závody	1 828
12.	Mosilana	1 825
13.	MEZ	1 660
14.	Brněnské papírny	1 236
15.	Lachema	1 222
16.	Kras	1 215
17.	Jihomoravské energetické závody	1 190
18.	Jihomoravské elektrárny	1 153
19.	Tisk	1 119
20.	Jihomoravský průmysl masný	1 082

Pramen: Životní prostředí – Brno 1996, Magistrát města Brna, 1997

2. Změny v zaměstnanosti v průmyslu za transformační období

V období let 1990 – 1997 došlo v Brně k výrazným změnám v odvětvové struktuře zaměstnanosti (viz Tab. 3. a Tab. 4.). Počet pracovníků v nevýznamném primárním sektoru se snížil zhruba o 1/3 (z 6,6 tis. na 4,3 tis.), počet zaměstnanců v sekundě klesl asi o 30 % (ze 122,9 tis. na 86,4 tis.), naopak počet zaměstnanců v terciérní sféře vzrostl za zmiňované období o téměř 30% (ze 120 tis. na 169,5 tis.). Pokles zaměstnanosti v sekundárním sektoru byl přitom výlučně způsoben jeho průmyslovou částí, kde z původních 97,4 tis. pracovních příležitostí v roce 1989, zůstalo ke konci roku 1997 pouze 60,2 tis míst (61,8% původního

stavu). Přesto podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ) zůstal v Brně průmysl co do počtu zaměstnanců nejvýznamnějším odvětvím národního hospodářství, jeho odstup se však od dalších odvětví v pořadí výrazně snížil.

Tab. 3. Pracovníci podle hlavních sektorů národního hospodářství k 31.12.1989

sektor	počet pracovníků	
	Brno-m. (podíl-%)	ČR (podíl-%)
primární	6 585 (2,6)	685 271 (13,1)
z toho zemědělství	5 555 (2,2)	629 218 (12,0)
sekundární	122 865 (49,3)	2 479 024 (47,3)
z toho průmysl	97 420 (39,1)	2 114 882 (40,4)
terciární	120 003 (48,1)	2 072 613 (39,6)
soc. sektor NH celkem	249 453 (100,0)	5 236 908 (100,0)

Pramen: Bilance pracovních sil v ČSFR k 31.12.1989, FSÚ, Praha, 1990

Při srovnání podílů počtu pracovníků v Brně a České republice v tabulkách 3. a 4., je zřejmé, že, se podíl průmyslu v ČR snížil o 8,5 procentních bodů (z 40,4 na 31,9%), zatímco v Brně se propadl o téměř 16 procentních bodů (z 39,1 na 23,2%).

Tab. 4. Pracovníci podle odvětví národního hospodářství k 31.12.1997

OKEČ	počet pracovníků				index specializace
	Brno-m. abs.	Brno-m. – podíl (%)	JM kraj – podíl (%)	ČR – podíl (%)	B-m. – podíl/ČR – podíl (%)
zemědělství, lesnictví, rybolov	4 258	1,6	6,6	5,9	27,1
průmysl	60 234	23,2	32,5	31,9	72,7
stavebnictví	26 170	10,1	9,0	8,7	116,1
obchod, opravy motor. vozidel a spotř. zboží	51 567	19,8	16,4	15,4	128,6
pohostinství a ubytování	7 098	2,7	2,1	3,1	87,1

doprava, sklad., pošty, telekomunikace	16 344	6,3	5,9	7,4	85,1
peněžnictví a pojišťov- nictví	4 858	1,9	1,3	1,8	105,6
nemovitosti, výzk., vý- voj, služby pro podniky	36 335	13,9	9,0	7,6	182,9
veřejná správa, obrana, soc. zabezpečení	7 804	3,0	2,9	3,4	88,2
školsství	21 499	8,2	6,8	6,5	126,2
zdravotnictví, veteri- nární a soc. činnosti	16 343	6,3	4,9	5,2	121,2
ostatní veřejné, soc. a osobní služby	7 693	3,0	2,6	3,1	96,8
počet pracovníků celkem	260 203	100,0	100,0	100,0	–

Pramen: Zaměstnanost v civilním sektoru národního hospodářství podle krajů a okresů za rok 1997, ČSÚ, Praha, 1998

3. Transformace a privatizace brněnského průmyslu

V první fázi transformačního procesu byli především uvolňováni přebyteční pracovníci z řady v Brně lokalizovaných podnikových ředitelství. Výrobní dělníci začali být propouštěni až v roce 1991, zato však s větší intenzitou, tzn. vysoké počty lidí za relativně krátký časový horizont. Výsledkem bylo téměř 8 tis. nezaměstnaných registrovaných na Úřadu práce města Brna ke konci listopadu 1991 a míra nezaměstnanosti blížící se 4%.

Většina brněnských průmyslových podniků (nebo část podniku) byla privatizována formou kupónové privatizace. Do první vlny v roce 1991 bylo zařazeno 62 nově vzniklých akciových společností se základním jměním 12,8 mld. Kč. Druhé vlny kupónové privatizace se účastnilo celkem 41 brněnských akciových společností o hodnotě základního jmění 16,1 mld. Kč. Čtyři podniky z brněnského TOP 20 – 1988 (Královopolská, a.s., Šmeral Brno, a.s., Zbrojovka Brno, a.s. a Zetor, a.s.) již měly účast v první vlně.

Největším průmyslovým podnikem, nezařazeným do kupónové privatizace byly Elektro-technické závody Julia Fučíka, které získal od Fondu národního majetku (FNM) švýcarsko – švédský koncern ABB (Asea Brown Boveri). Některé menší a střední podniky byly privatizovány přímým prodejem, veřejnou soutěží či restitučními nároky původních majitelů. Kontrolní balík akcií si prostřednictvím Konsolidační banky a České spořitelny ponechal stát v akciové společnosti Zetor, a.s. Privatizační proces brněnského průmyslu byl do konce roku 1996 téměř ukončen.

4. Hodnocení brněnských průmyslových podniků podle Czech top 100

Pokles významu brněnského průmyslu a především tradičního strojírenství dokumentuje také žebříček Czech top 100, které sestavuje skupina odborníků v Hospodářských novinách. Do pořadí sta podniků podle hrubého obrátu za rok 1997, z nichž je 66 zařazeno do některého z odvětví průmyslu, se dostaly pouze tři průmyslové firmy se sídlem v Brně. Základní podmínkou pro zařazení je ovšem veřejná obchodovatelnost akcií firmy. Dvacáté místo zaujala Jihomoravská energetika, a.s. (JME) a 36. Jihomoravská plynárenská, a.s. (JMP) s tržbami 12,3 respektive 8,1 mld. Kč, což jsou sice podniky s hlavním sídlem v Brně, avšak s krajskou působností. Prvním „opravdu brněnským“ podnikem je na 54. místě Zetor, a.s. (tržby 5,8 mld. Kč) a 129. příčku ještě obsadila Královopolská a.s. (2,4 mld.).

Do tabulky 50-ti podniků s největším čistým ziskem se vešly pouze obě „jihomoravské“ energetické společnosti, a to na 13. a 36. místě (zisk JME 417,1 mil., JMP 266,4 mil. Kč). Na čelnějších pozicích se naopak umístily brněnské firmy v pořadí podniků s největší ztrátou. První pětku uzavírá Zetor, a.s. se ztrátou 387 mil. Kč, 16. pozici obsadila ABB EJF, a.s. (- 171,3 mil.) a 22. První brněnská strojírna Brno, a.s. (- 123,8 mil.), která však má dnes v Brně pouze mateřskou organizaci s minimálním počtem zaměstnanců (cca 120) a dvě dceřinné společnosti s necelými pěti sty pracovníky.

Jediným brněnským podnikem, který se umístil mezi padesáti největšími vývozci podle objemu je Zetor, a.s. na 17-té příčce s objemem exportu 4,0 mld. Podíl zisku a počtu zaměstnanců za rok 1997, čili teoreticky ukazatel produktivity práce, vynáší Jihomoravskou energetiku, a.s. na třetí místo v republice s čistým ziskem 175,9 tis. Kč na pracovníka. Zetor, a.s. a První brněnská strojírna Brno, a.s. byly ve ztrátě, Královopolská, a.s. svůj hospodářský výsledek neuvedla.

Tab. 5. Největší průmyslové podniky podle počtu zaměstnanců v Brně v roce 1997 („TOP 20 – 1997“)

pořadí	název podniku	počet pracovníků
1.	Zetor, a.s.	4586
2.	ABB Energetické systémy, s.r.o.	2303
3.	ABB EJF, a.s.	1379
4.	Královopolská, a.s.	1252
5.	Zbrojovka Brno, a.s.	1165
6.	Jihomoravská energetika, a.s.	921
7.	Lachema, a.s.	912
8.	Šmeral Brno, a.s.	794
9.	Nová Mosilana, a.s.	783
10.	Jihomoravská plynárenská, a.s.	670

11.	Delta Pekárny, a.s.	625
12.	Teplárny Brno, a.s.	584
13.	KRAS HAKA Brno, a.s.	474
14.	Teza Brno, a.s.	471
15.	Tesla Holešovice, a.s.	463
16.	Papírny Brno, a.s.	359
17.	Energetické strojírny Brno, a.s.	359
18.	Feramo Metallum Inter, s.r.o.	356
19.	BMT Brno, a.s.	352
20.	UTES Elektronika, a.s.	298

Pramen: Katalog vybraných průmyslových podniků brněnské aglomerace, Magistrát města Brna, 1997, vlastní šetření

5. Zahraniční kapitál

Město Brno, jako druhé největší město České republiky s historicky podmíněnou průmyslovou tradicí, se silným zázemím ve strojírenství a textilní výrobě, nevyužilo situace a po otevření hranic nebylo příliš úspěšné významné investory přilákat. Samozřejmě ne všechny zahraniční firmy měly seriózní zájem u nás investovat, naopak cílem mnohých bylo využít volné legislativy a celkové nezkušenosti s tržním mechanismem k rychlému získání peněz a přesunu zpět.

Největším zahraniční společností, která vstoupila do brněnském průmyslu je švýcarsko – švédský koncern Asea Brown Boveri (ABB). Tato společnost uzavřela koncem roku 1992 smlouvu o společném podnikání s První brněnskou strojírnu, a.s. (PBS, a.s.) a postupně v ní získala rozhodující podíl. V roce 1993 se v rámci privatizačního procesu vydělila z PBS, a.s. nová společnost ABB První brněnská strojírna, s.r.o., která později přijala název ABB Energetické systémy, s.r.o. a od roku 1997 je stoprocentně vlastněna výše zmíněnou švýcarskou firmou. Opět v roce 1993 vstoupila ABB do elektrotechnické firmy EJJ, a.s., odkoupila 100 % akcií a změnila název na ABB EJJ, a.s.

Na devátém místě brněnského TOP 20 – 1997 je Nová Mosilana, a.s., pokračovatelka tradice Mosilany, významného výrobce tkanin ze 100 % vlny, která v roce 1994 vytvořila společný podnik s největším textilním koncernem v oboru, italským Gaetano Marzotto e Figli vlastníci 90 % akcií. Posledním větším podnikem s rozhodující účastí zahraničního kapitálu je BMT Brněnská medicínská technika, a.s, vzniklá privatizací s.p. Chirana Brno a odkupem 70 % akcií německou firmou MMM Mnichov.

Noví vlastníci však místo oživení průmyslu a rozšíření nabídky pracovních míst naopak výrobu spíše zredukovali a v rámci zvyšování produktivity a efektivity práce propustili řadu zaměstnanců. Snad jen Nová Mosilana, a.s. chystá stavět nový závod a rozšiřovat provoz. Přitom pro stavbu na zelené louce má Brno, zvláště v jižní části města, velmi příhodné

podmínky, kterých již využilo několik nadnárodních obchodních společností k vybudování svých supermarketů. Významné průmyslové firmy se však v tomto směru, zřejmě i díky malé snaze či nechuti magistrátu, brněnskému prostoru vyhýbají.

6. Trh práce

Na brněnský trh práce, počty a strukturu nezaměstnaných má při srovnání sektorů národního hospodářství jednoznačně největší vliv sektor sekundární. Protože počet pracovníků ve stavebnictví nedoznal během transformačních let téměř žádných změn, jedná se výlučně o vliv průmyslové výroby. V první fázi propouštění šlo, jak již bylo výše zmíněno, o přebytečné zaměstnance z mnoha v Brně lokalizovaných podnikových ředitelství. Výrobní dělníci přišli na řadu v roce 1991 a ke konci roku registroval Úřad práce města Brna téměř 8 tis. nezaměstnaných a míru nezaměstnanosti blížící se čtyřem procentům.

Během dalších měsíců se intenzivní příliv nových uchazečů zpomalil. Počet nezaměstnaných se do konce roku 1996 pohyboval většinou pod hranicí 4 tis. osob, míra nezaměstnanosti nedosahovala dvou procent, na 1 volné místo připadali 1-2 uchazeči o zaměstnání. Přesto bylo za období transformace propuštěno z průmyslu téměř 40 tis. pracovníků. Ve dvaceti nejvýznamnějších brněnských průmyslových podnicích pracovalo ke konci roku 1997 o 34,2 tis. osob méně než tomu bylo při stejném výběru v roce 1989. Značný počet přebytečných pracovníků z průmyslu byl absorbován poddimenzovaným sektorem služeb a rozvíjejícím se soukromým podnikáním, část se requalifikovala či přešla zcela mimo ekonomickou aktivitu.

K 30. 6. 1998 bylo v Brně oficiálně registrováno 8761 uchazečů o práci, z toho 57,7% žen, 1179 osob se ZPS, 1636 absolventů. Volných pracovních míst mohl Úřad práce aktuálně nabídnout 1172, na 1 VPM připadalo 7,5 uchazeče o práci. V porovnání se stejným obdobím roku 1997 to znamená meziroční nárůst nezaměstnaných o 4041 osob (46 %), absolventů o 1016 (62 %) – zde je navíc v září očekáván nejvyšší nápor, a to přinejmenším tisíc osob – a pokles o 1672 nabízených volných míst (142,7 %).

6. Závěr

Pokles významu brněnského průmyslu je možno spatřit také v nepříliš vhodné skladbě stěžejních odvětví v porovnání se světovými trendy. Strojírenství a textilní průmysl mají problémy s odbytem i v řadě hospodářsky vyspělejších zemí, elektrotechnika je orientována převážně na ziskově méně atraktivní silnoproud. Nedostatečně je v Brně také zastoupen chemický průmysl, který je ve světě jedním z nejdynamičtějších odvětví. Přesto existuje v České republice řada strojírenských a textilních firem, které vykazují daleko lepší výsledky než brněnské podniky.

Co se týče zaměstnanosti, lze při současných ekonomických podmínkách předpokládat další propouštění pracovníků, především za účelem zvýšení produktivity a efektivity práce. Vzhledem k tomu, že sektor služeb je víceméně nasycen, malé a střední podnikání je ve stále složitější situaci a aktivní politika zaměstnanosti není tak účinná, jak by se mohlo z finančních nákladů očekávat, lze předpokládat, že propouštění pracovníci z průmyslu a absolventi všech typů škol budou tvořit hlavní proud nezaměstnaných směřujících na Úřad práce města Brna. Do konce roku 1998 očekávají na úřadu práce počet nezaměstnaných blížící se 13-ti tisícům,

míru nezaměstnanosti 6,4 % a do dalších let nárůst obou sledovaných hodnot. Pokud bude navíc podle současného trendu stagnovat či dále klesat nabídka volných míst, stane se situace na brněnském trhu práce z pohledu významu města Brna v republikovém měřítku poměrně složitou.

Literatura:

- Bilance pracovních sil v ČSFR k 31.12.1989. FSÚ, Praha, 1990.
Geokologie brněnské aglomerace. *Studia Geographica* 83, Brno, s. 199 – 204.
Hospodářské Noviny, Praha, 1992 – 1998
Katalog vybraných průmyslových podniků brněnské aglomerace. Magistrát města Brna, Brno, 1997, 73s.
MAREK, D. – TOUŠEK, V. – VANČURA, M. (1997): Transformace průmyslové výroby.
In: Kolečka, J. et al., Životní prostředí – Brno 1996. Magistrát města Brna, Brno, s. 31 – 35.
MAREŠ, J. (1983): Charakteristika průmyslu v území aglomerace. In: Bína, J. – Folk, Č. et al., Geokologie brněnské aglomerace. *Studia Geographica* 83, Brno, 1983
Měsíční výkazy správy služeb zaměstnanosti „Uchazeči o práci a volná pracovní místa“. MPSV ČR, Praha, 1990 – 1998.
Svět Hospodářství, Praha, 1992 – 1998
Zaměstnanost v civilním sektoru národního hospodářství podle krajů a okresů za rok 1997. ČSÚ, Praha, 1998.

CHANGES IN THE INDUSTRY OF BRNO TOWN AND THEIR INFLUENCE ON THE SITUATION OF THE LABOUR MARKET

Josef KUNC

Summary

The city of Brno became an industrial centre in the 19th century. At the time textile industry drew nearer rapidly spreading machine industries. In the first half of 20th century machine industries became the dominant branch. The number of workers in this branch constantly grew, before 1989 more than 50,000 people were employed in machine and metal industries. This number made 2/3 of all employees in the centrally controlled industry. After 1945 other branches were spreading rapidly as well. Electrotechnical industry (esp. high-tension electrical engineering) reached the highest increase in the postwar period. On the other hand the importance of textile industry was no longer great. In the late 1980s, almost 90,000 people were employed in Brno industry.

Transformation and privatisation at the beginning of the 1990s caused rapid growth of unemployment. Part of unemployed workers was absorbed by strongly underrated tertiary sector, others started their own enterprise. In the newly formed labour market, the relationship between supply and demand of labour force was stabilized. By the half of 1997, there were no bigger problems with unemployment in Brno.

The Czech Republic and also the town of Brno come through a serious economic recession in the last 18 month. There are no more jobs in the service for the people fired out of industrial branches. The number of long-term unemployed is increasing. The graduates from all levels and types of education have a great problem of finding an appropriate job. The development of the Brno's labour market mainly depends on the numbers of unemployed graduates and on the situation in industry.

Till the end of 1998 the Brno's Labour Office expect 13,000 unemployed, unemployment rate 6.4 percent and increase of both followed parametres. If, according to the present state, the supply of vacancies would be static or decreasing, the situation on the Brno labour market, with regards to the importance of Brno in the country, will become quite serious.

Recenzent: RNDr. Peter Mariot, CSc.

BRATISLAVA AKO CENTRUM CESTOVNÉHO RUCHU – HODNOTENIE NÁVŠTEVNOSTI

Ingrid KRÁLOVICOVÁ

Abstract

Bratislava belongs to the most visited tourist centre and regions of Slovakia. Its position was strengthened after 1989 and the role is even more important since establishment of Slovak Republic. More than one quarter of all foreign visitors of Slovakia was accommodated here during last years. Foreign tourism is prevailing over domestic in the city since 1990. Business travellers, congress participants, visitors of commercial fairs predominate among the Bratislava visitors. They are coming for a short term business trips, especially during summer season (since May to October).

Key words: urban tourism, domestic and foreign visitors, seasonal trends.

Úvod

Cestovný ruch je v súčasnosti dôležitým odvetvím hospodárstva. V mestách sa predovšetkým podieľa na nahrádzaní predtým prevládajúcich výrobných odvetví – poskytuje pracovné miesta (ide o odvetvie náročné na počet pracovných síl) a stáva sa dôležitým a efektívnym zdrojom príjmov miestnej ekonomiky (Beauregard, 1998). Vyčíslenie príjmov z turizmu je problematické, preto intenzita využívania stredísk a regiónov pre účely cestovného ruchu sa hodnotí najčastejšie počtom osôb, ktoré daný región navštívia. Cieľom predkladaného príspevku je poukázať na špecifiká a rastúci význam Bratislavy ako centra cestovného ruchu na Slovensku od r. 1967 (v r. 1968 sa Bratislava opäť stala hlavným mestom Slovenska) a podať podrobnejší pohľad na návštevnosť hlavného mesta samostatnej Slovenskej republiky – Bratislavy v r. 1993 – 1996.

Mgr. Ingrid KRÁLOVICOVÁ

Katedra humánnej geografie a demogeografie, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského,
Mlynská dolina 1, 842 15 Bratislava